

ГАЛЬЦОВА О. Л.

д. е. н., професор
Класичний приватний університет

АНДРУСІВ С. В.

аспірант
Класичний приватний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Стаття присвячена аналізу концептуальних засад розвитку промисловості будівельних матеріалів. Визначено, що для ефективного функціонування цієї галузі пріоритетним є інноваційний розвиток, а саме впровадження у виробництво енергоефективних технологій та матеріалів, модернізація та переоснащення виробничих потужностей з метою більш ефективного використання енергоресурсів і скорочення споживання енергії. Запропоновано доцільність формування інноваційно-інвестиційного будівельного кластера.

Ключові слова: промисловість будівельних матеріалів, стратегічний розвиток, інновації, інноваційний розвиток, будівельний кластер.

ГАЛЬЦОВА А. Л.

д. э. н., профессор
Классический приватный университет

АНДРУСИВ С. В.

аспірант
Классический приватный университет

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Статья посвящена анализу концептуальных основ развития промышленности строительных материалов. Определено, что для эффективного функционирования этой отрасли приоритетным является инновационное развитие, а именно внедрение в производство энергоэффективных технологий и материалов, модернизация и переоснащение производственных мощностей с целью более эффективного использования энергоресурсов и сокращения потребления энергии. Предложена целесообразность формирования инновационно-инвестиционного строительного кластера.

Ключевые слова: промышленность строительных материалов, стратегическое развитие, инновации, инновационное развитие, строительный кластер.

HALTSOVA O. L.

doctor of economics, professor
Classic Private University

ANDRUSIV S. V.

postgraduate student
Classic Private University

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE STRATEGIC DEVELOPMENT IN BUILDING MATERIALS INDUSTRY

The article analyzes the conceptual foundations of the building materials industry. Determined that the innovative development is a priority for functioning of this sector specifically the implementation of energy efficient technologies and materials in production, modernization and upgrading of production capacity to more energy efficiency and reducing energy consumption. A feasibility forming of innovative investment building cluster was offered.

Keywords: construction materials, strategic development, innovation, innovative development, cluster building.

---

andrusivu@ukr.net

Постановка проблеми. Розвиток промисловості будівельних матеріалів є стратегічно важливим пріоритетом для ефективного функціонування будівельного комплексу, який є одним із основних складових економіки країни. До структури будівельного комплексу відносять виробництво будівельних матеріалів, власне будівництво, будівельне машинобудування, проектно-конструкторські й дослідні роботи в галузі будівництва. Від рівня розвитку будівельного комплексу залежать темпи росту інших галузей економіки, розміщення та розвиток продуктивних сил.

Важлива роль у будівельному комплексі належить промисловості будівельних матеріалів, що полягає в забезпеченні будівництва відповідними матеріалами та конструкціями. Причому від розвитку промисловості будівельних матеріалів та від якості взаємозв'язків будівництва та промисловості будівельних матеріалів залежить розвиток всього будівельного комплексу. Тому дослідження стратегічного розвитку промисловості будівельних матеріалів на сьогодні є вкрай важливим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем удосконалення управління промисловістю будівельних матеріалів присвячена значна кількість наукових робіт як вітчизняних так і зарубіжних вчених, зокрема Батукова С. А. [1], Витвицького Я. С. [2], Микитюка П. П. [3], Семенова В. Ф. [4], Стельмашука А. М. [5], Андрусів У. Я. [6], Федішина Б. П. [7] та ін. На дослідженні стратегічного розвитку промисловості будівельних матеріалів зосереджені наукові роботи Пруненка Д. О. [8], Проценка В. Я. [9], Цепенюк Н. М. [10], Чекулаєвої О. Д. [11].

Водночас, чимало питань, пов'язаних зі стратегічним розвитком промисловості будівельних матеріалів, залишаються недостатньо розглянутими.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз промисловості будівельних матеріалів та виявлення можливостей стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Промисловість будівельних матеріалів є надзвичайно енергоємною галуззю. До її складу входять біля 11 тис. підприємств із різноманітною номенклатурою продукції (рис. 1).

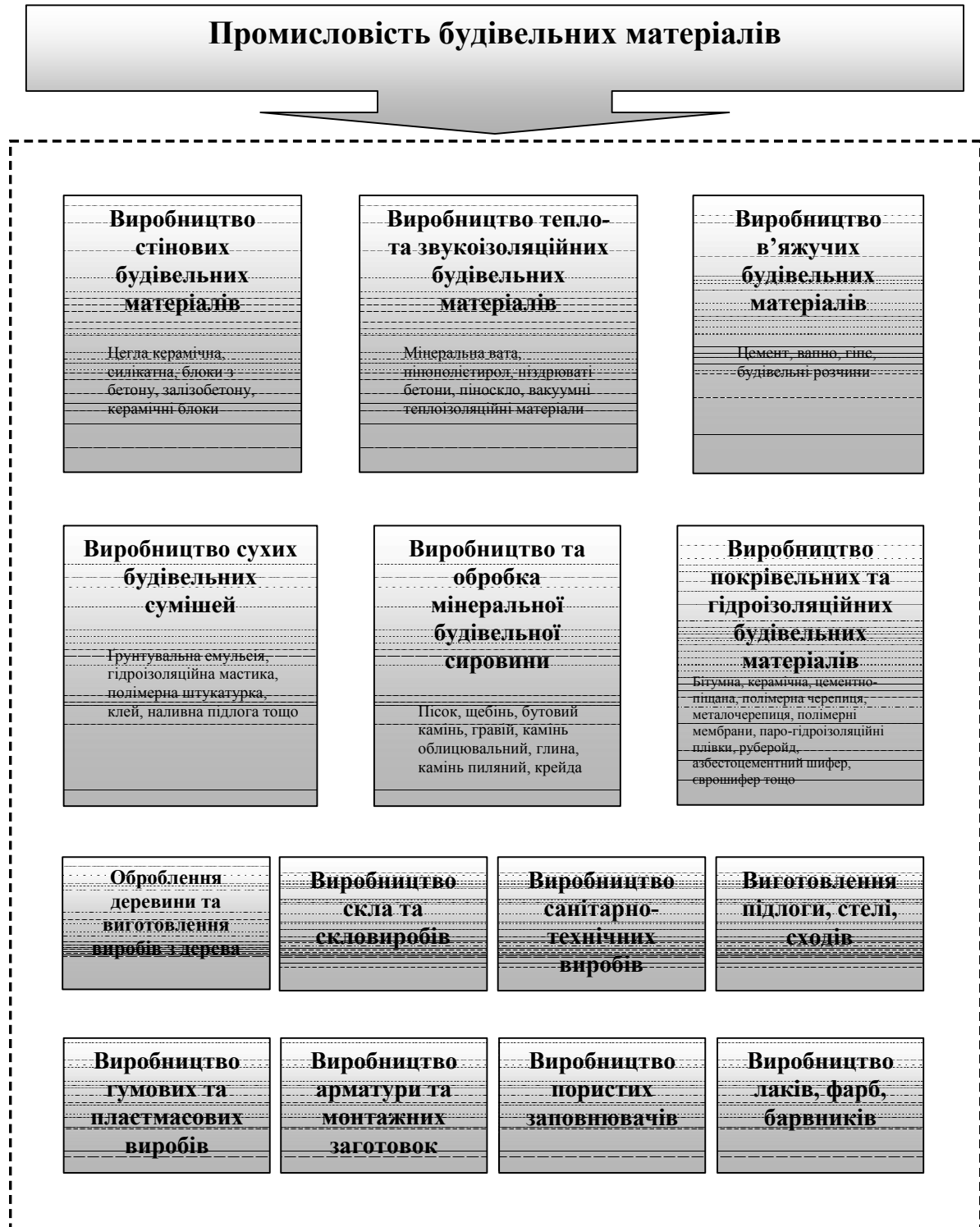
Необхідною умовою стабільного функціонування будівництва та створення основи для його ефективного зростання є випереджаючий розвиток промисловості будівельних матеріалів. Цей процес можна розглядати у двох напрямках: по-перше, із сторони випередження в часі, по-друге, з точки зору випередження темпів розвитку всієї промисловості будівельних матеріалів загалом в порівнянні з темпами росту об'ємів будівельно-монтажних робіт [1, с. 12]. Перший напрям впливає з необхідності створення матеріально-технічної бази будівництва до початку самого будівництва: перед плануванням збільшення об'ємів будівельно-монтажних робіт необхідно спершу спроектувати чи розрахувати потужності підприємств, які забезпечують матеріальні ресурси для нового будівництва, особливо стосовно підприємств з виробництва будівельних матеріалів.

Другий напрям передбачає необхідність постійної інноваційної діяльності у промисловості будівельних матеріалів для покращення якості будівельних матеріалів та створення передумов ефективного інноваційного розвитку будівельного комплексу. Все це зумовлює необхідність випередження темпів розвитку промисловості будівельних матеріалів над темпами розвитку власне будівництва.

П. П. Микитюк стверджує, що для конкурентоспроможності будівельних організацій першочерговим фактором є собівартість будівельної продукції [3, с. 16-17]. Водночас, на будівельних підприємствах у собівартості виробництва витрати на будівельні матеріали складають біля 50 %. Отже, розвиток промисловості будівельних матеріалів є стратегічно важливим пріоритетом для ефективного функціонування будівельного комплексу.

Ефективний стратегічний розвиток промисловості будівельних матеріалів можливий при наявності дієвого механізму управління. Російським науковцем Батуковим С.А. запропоновано структурну модель формування механізмів стійкого функціонування підприємств промисловості будівельних матеріалів, що базується на комплексній програмі розвитку промислових підприємств будівельної галузі, яка передбачає різні аспекти

фінансового забезпечення підприємств [1, с. 22-23]. Для реалізації вказаної моделі автором розроблений алгоритм, що враховує специфіку функціонування будівельного комплексу, особливості ринку житла Росії. Проте додаткових досліджень потребує аналітичне відображення вказаної моделі.

Рис. 1. Структура промисловості будівельних матеріалів (джерело: побудовано на основі [10])

У працях Я. С. Витвицького та У. Я. Андрусів зазначено, що одним з факторів ефективного стратегічного розвитку промисловості будівельних матеріалів є орієнтація не лише на зовнішні ринки, а і на експорт. А також розроблено механізм управління

підприємств промисловості будівельних матеріалів на інноваційній основі, де основна увага зосереджена на впровадженні у діяльність підприємств-виробників будівельних матеріалів інноваційних управлінських технологій, зокрема: кластеризація, реінжиніринг бізнес-процесів, бенчмаркінг, форсайт та контролінг [2, с. 12].

Висока динамічність світових ринків будівельних матеріалів вимагає виробництва нових видів продукції. Швидкі темпи встановлення та зміни товарів призводять до необхідності удосконалення методик формування товарного асортименту підприємств. Важливою умовою виходу на світові ринки є конкурентоспроможність вітчизняної продукції із закордонними аналогами. Методика моделювання конкурентоспроможності продукції промисловості будівельних матеріалів на інноваційній основі розроблена Микитюком П.П. На основі імітаційного моделювання автором запропонована модель процесу масового вибору потенційними покупцями продукції фірм-конкурентів. У результаті визначається доля ринку кожного підприємства-виробника будівельних матеріалів у розрізі продукції, що продається, та в цілому по підприємству [3, с. 57]. Стельмашуком А.М розроблено і впроваджено модель управління технічним розвитком цегельних підприємств, яка дозволяє підвищити їх конкурентоспроможність на основі формування конкурентних переваг новітнього товару з вищими споживчими властивостями [5, с. 12].

Для ефективного розвитку на перспективу промисловість будівельних матеріалів потребує нових методик діагностики, які б враховували як традиційні підходи до організаційного, фінансового, виробничого та кадрового вивчення ринку, так і нові дослідження та розробки. Семенов В. Ф. запропонував експертну систему діагностики стійкості промисловості будівельних матеріалів, що полягає в розрахунку комплексної оцінки загрози втрати стійкості [4, с. 23-24]. Дані дослідження варто доповнити методикою, яка б дозволила проводити діагностику на рівні регіонів. Це дало б змогу виявити чинники, що сприяють наявним тенденціям на регіональному рівні і встановити основу дієвого управління структурними трансформаціями.

Нестабільна ситуація, яка склалася в країні, і зокрема, у газовій сфері зумовлює поглиблення кризових явищ як в будівельному комплексі загалом, так і в промисловості будівельних матеріалів як його складовій. Внаслідок підвищення Росією ціни на газ в Україні гостро постала проблема впровадження інноваційних енергоефективних технологій та матеріалів, особливо в промисловому виробництві. Проблема впровадження енергоефективних матеріалів і технологій у промисловості будівельних матеріалів є стратегічно важливою як для галузі, так і для будівельного комплексу. Тому більшість виробників будівельних матеріалів спрямовують свою діяльність на вдосконалення технологій виробництва продукції, модернізацію та переоснащення виробничих потужностей з метою більш ефективного використання енергоресурсів і скорочення споживання енергії [9].

На законодавчому рівні існує ціла низка законів, що сприяють енергозбереженню як в економіці України загалом, так і в будівельному комплексі та житлово-комунальному господарстві. До них належать: Енергетична стратегія України на період до 2030 року, Указ президента України від 28 лютого 2008 року „Про невідкладні заходи щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів”, Рішення Ради національної безпеки і оборони України „Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів”, Галузева програма підвищення енергоефективності у будівельній галузі на 2010–2020 роки.

Важливим кроком у напрямі енергозбереження є впровадження в Україні з 1 січня 2009 року енергетичних паспортів будівель і споруд. Згідно проекту закону України „Про енергетичну ефективність будівель” енергетичний паспорт на нові будівлі є необхідною частиною проектної документації; для існуючих будівель наявність енергетичного паспорта є обов'язковою умовою при їх відчуженні або наймі, значній реновації. На підставі енергетичного паспорта будівлям присвоюється клас енергетичної ефективності. Впровадження енергетичної паспортизації сприяє оптимізації процедури отримання

інформації стосовно енергетичних характеристик нових та існуючих будівель, їхній відповідності діючим вимогам стосовно енергозбереження [6]. За кордоном практика введення енергетичних паспортів для будівель впроваджена досить недавно. Зокрема, у Німеччині енергетичні паспорти для будівель введено з 2006 року. З цього ж року на підставі Директиви ЄС під час продажу будинків і квартир або здаванні в оренду обов'язкове пред'явлення посвідчення про їх загальну енергоефективність.

Проблемами енергозбереження у промисловості будівельних матеріалів займалися чимало вітчизняних науковців, зокрема варто відмітити наукові розробки Цепенюк Н. М. Запропонована автором методика оцінки ефективності інвестиційних проектів, спрямованих на енергозбереження у промисловості будівельних матеріалів, дозволяє одержати комплексний показник привабливості проекту з врахуванням його комерційних, енергетичних, екологічних характеристик з використанням інструментарію нечітких множин. Кінцевим результатом оцінки є кількісна величина комплексної прийнятності енергозберігаючого проекту [10, с. 12; 7].

На сьогодні продукція промисловості будівельних матеріалів вітчизняних підприємств далеко не завжди задовольняє необхідні вимоги як щодо якості, так і асортименту. Відставання спричинене недостатнім технічним рівнем розвитку виробництва, для зростання якого необхідне стимулювання нових інвестиційних та інноваційних проектів.

Орієнтація на розроблення та впровадження інновацій є стратегічно важливим пріоритетом для зростання конкурентоспроможності продукції промисловості будівельних матеріалів. Науковцями зосереджено значну увагу на дослідженні інноваційного розвитку промисловості будівельних матеріалів. Інноваційно-ресурсний потенціал підприємств промисловості будівельних матеріалів досліджено у роботах Пруненка Д. О. [8], Проценка В. Я. [9], Андрусів У. Я. [6]. Авторами розроблено методику комплексної порівняльної оцінки ефективності інновацій підприємств промисловості будівельних матеріалів на основі аналізу середовища функціонування. На дослідженні інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств промисловості будівельних матеріалів в умовах економічної та господарської невизначеності зосереджена робота Цепенюк Н. М. [10]. Чекулаєвою О. Д. розроблені науково-методичні рекомендації щодо управління інвестиційними процесами у виробництві інноваційних будівельних матеріалів [11, с. 165].

На нашу думку, промисловість будівельних матеріалів характеризується різними видами робіт та значною кількістю технологічних процесів, що обумовлює необхідність різнопланової інноваційної діяльності: інновації стосовно обладнання при виготовленні будівельних матеріалів, інноваційні види будівельних матеріалів, інновації в управлінні виробничим процесом тощо. Складність структури будівельного комплексу також розбалансовує інноваційну діяльність, оскільки зміни в одній з ділянок потребують удосконалення в інших. Зважаючи на це, на сьогодні важливою є ефективна організація інноваційної діяльності в будівельному комплексі.

Враховуючи наведені проблеми здійснення інноваційної діяльності в промисловості будівельних матеріалів та будівництві, вважаємо, що ефективною формою взаємодії учасників інвестиційно-будівельного процесу для створення і впровадження інновацій є будівельний кластер, адже створення будівельних кластерів дозволить зменшити вартість інновацій та прискорити їхнє впровадження, забезпечить організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю.

Висновки. Провівши аналіз досліджень провідними науковцями промисловості будівельних матеріалів ми можемо зробити висновок, що дана галузь є стратегічно важливою для країни, тому що від результатів її діяльності залежить будівельний комплекс, зокрема, будівництво та стан житлово-комунального господарства. Виявлено, що основним рушієм стратегічного розвитку промисловості будівельних матеріалів повинен бути, саме інноваційний розвиток, як стержень до самовдосконалення та саморозвитку.

Запропоновано створення будівельного кластеру-як інноваційної технології управління, який акумулюватиме всіх його учасників та дозволить зменшити вартість інновацій та

прискорити їхнє впровадження, забезпечить організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Батуков С.А. Формирование механизмов устойчивого развития предприятий промышленности строительных материалов [Электронный ресурс] : автореф. дис. на получение науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 „Экономика и управление народным хозяйством” / Батуков Станислав Александрович. – Москва, 2009. – 25 с. – Режим доступа : <http://diss.rsl.ru>.
  2. Витвицький Я. С. Механізм управління підприємствами сфери виробництва будівельних матеріалів на інноваційних засадах / Я. С. Витвицький, У. Я. Андрусів // Інноваційна економіка : науково-виробничий журнал / ТНЕУ. – 2015. – № 4 (59). – С. 12–20.
  3. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посібник / Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. – Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
  4. Семенов В.Ф. Інституційні зміни та інноваційний розвиток будівельної сфери національної економіки / В.Ф. Семенов, О. Д. Чекулаєва // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 1 (23). – С. 116–123.
  5. Стельмащук А. М. Формування механізму управління інноваційним розвитком підприємств сфери виробництва будівельних матеріалів / А. М. Стельмащук // Інноваційна економіка : науково-виробничий журнал. – 2015. – № 4 (59). – С. 61–72.
  6. Андрусів У. Я. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку підприємств сфери виробництва будівельних матеріалів / У. Я. Андрусів // Наука й економіка : науково-теоретичний журнал. – 2015. – Вип. №2 (38). – С. 69–75.
  7. Федішин Б. П. Стратегічний розвиток промисловості будівельних матеріалів / Б.П. Федішин, Н.М. Цепенюк // Економіка: проблеми теорії та практики : [зб. наук. праць]. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – Вип. 239. Т. 1. – С. 167–174.
  8. Проценко В.Я. Удосконалення управління розвитком підприємств будівельної індустрії : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.07.03 / Володимир Якович Проценко. – Херсон, 2005. – 200 с.
  9. Пруненко Д.О. Удосконалення організаційно-методичного механізму формування кластерів нерудних будівельних матеріалів в регіонах України : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Дмитро Олександрович Пруненко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х., 2009. – 190 с.
  10. Цепенюк Н.М. Промисловість будівельних матеріалів у системі стратегічного розвитку економіки регіону : дис. канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Цепенюк Наталія Михайлівна ; Львів. Нац. акад. наук України. Інститут рег. досл. – Л., 2011. – 200 с.
  11. Чекулаєва О. Д. Інституційний механізм регулювання інноваційного розвитку будівельної сфери України : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.03 / Чекулаєва Олена Дмитрівна ; Одес. нац. экон. у-т. – О., 2014. – 23 с.
-